

Építészeti gondok Budapesten

ÚJ ALKOTÁSAINK

Vegyük szemügyre *jelentősebb új alkotásainkat*. Azokat választottam ki, amelyek a legutolsó időkben, exponált helyen épültek. A pesti oldalon fővárosunk egyik legreprezentatívabb pontján, a Kossuth Lajos téren felépítették a *Magyar Kereskedelmi Kamara* székházát, a földszintjébe beépített metróállomással. A megoldás nem újszerű, hiszen a nyugati nagyvárosok ezt már megvalósították. Képzeliük csak el, hogy tönkretették volna a Kossuth Lajos tere, ha oda valami önálló, alacsony metróállomást építettek volna! Viszont kifogás alá esik az épület földszintjének kevésbé kihasznált volta. Az irodaház előterét sem értékesítette a tervező. Nagyobb az előtere, mint a Rockefeller Center egyik 65 emeletes irodaházának! Hibáztatni kell az épület tömegének-homlokzatának formálását is. Általánosan elfogadott elv

a környezetbe illesztés,

főként ha egy olyan jelentős tér kialakítására teszünk pontot, amelynek tartalmi fontosságán túl műemléki és magasszintű építészeti rangja van. Ha a Várban ezt az elvet betartották, átvették építészeti hangulatát, esztétikai tagoltságát, ritmusnagyságát, akkor itt, ezen a reprezentatív téren miért nem alkalmazkodtak a Parlamentet körülfogó — az idők folyamán színben is összeállt — keret egységének hangulatához? Az ilyen helyhez kötött illesztés elvét csak a várbeli bástyafalon belül kell betartani, azon kívül szabadon tervezhetünk azt, ami korszerűnek látszik? Olyant, ami már sablonná vált függélyes ritmus hangsúlyozásával kívánt a Parlament textúrájával azonosulni? Csupa kérdés! Mintha valami építész babona irányítaná a tervezőket, hogy az irodaházakat csak ilyen raszterszerű homlokzattal szabad építeni. Azt hiszem, a tervezőnek elsősorban ettől a szemlélettől kellene tartózkodnia. Itt is a tér körülépítését összefogottabban, ritmustartóbban kellett volna tervezni. A legmagasabb rangú középületünk tömegével és formájával — de a téren való exponált elhelyezésénél fogva is — alárendeltebb kerekezést követelt volna. Az épület kevésbé sikerült voltaért azonban nem egyedül az építész felel. A környezet sajátos esztétikai igényességét intenzívebben tudatosítsuk építész-tervezőinkkel, de az építetőkkel és az engedélyező hatóságokkal is! Úgy érzem, hogy a Műemlékfelügyelőség hatáskörét az ilyen jelentős rendeltetésű középületek környezetére is ki kellene terjeszteni.

A budai dombvonulatok

beépítését is egységesebben, átfogó kritikával kellene ellenőrizni. Szolgáljon elrettentő példaként a Rózsadomb keleti és nyugati lejtőinek, de még inkább a Várhegy vízivárosi részének beépítése. A Halászbástyáról lenézve elsomorító az öreg házakból és az újszerű, lapos tetejű épületekből összeálló konglomerátum. A magas és a lapos tetős házak sehogyan tudnak egységes városképpé összefonódni, már csak azért sem, mert a lapos tetőből kiálló kémények és szellőzőnyílások esetleg butykeiknak fegyvermezését a tervezők figyelmen kívül hagyták. Megfeledeztek arról, hogy a lapos tető az épület ötödik homlokzata, amit szintén meg kell oldani.

Aggódva figyelem a Roosevelt tér sorsát. Az itt visszamaradt nagyon jelentős Lloyd-palotát, a volt Rendőrkapitányság épületéből visszatarított műemléket — ami az egykori Európa-szálló klasszikus nagytermét Casagrande plasztikájával díszítette — érhetetlenül, elhamarkodva lebontották. Kár volt! Mert a Vár történeti hangulatát a Lánchíd átköztetette a pesti oldalra, s ott az előbb említett műem-

lékek a Tudományos Akadémia nemes tömegével együtt történelmet sugallva megértő rezonanciával válaszoltak. A bontások szinte elsöpörték a tér múltat idéző hangulatát. Ne a történelmünket idéző utcákon, tereken legyünk korszerűek, hanem az új telepek építésénél.

Az Intercontinental

szálló a mai építési tempónkhoz képest gyorsan felépült. Ahogy érett a volt szállodasor felépítése, úgy alakult, gondos mérlegelés alapján, a szálloda végleges helye is. Nem a legszerencsésebb elhelyezéssel, mert a volt Mária Valéria utca nyugodt homlokzatsorán a legtagoltabb és — tegyük hozzá — kevésbé sikerül homlokzat kapcsolódását nyitotta meg a Duna-part felé. Ezért a szállodát pár méterrel délebbre kellett volna építeni. Hely is adódott, anélkül, hogy rádőlt volna a Petőfi térre. A szálló különben jól indított főbejáratát így fegyvermezettebb, nagyobb távlatú forgalmi előtérrel hangsúlyozhatták volna, legfeljebb a szállóhoz csatlakozó egyemeletes, nyugtalan homlokzatú „souvenir” építménye maradt volna el, ami amúgyis nehezen illeszkedik bele a fegyvermezett Duna-parti beépítés rendszerébe, ritmusába, léptékébe.

Az Intercontinental szálló egyébként legfelső emeletének nyugtalan tömege és magassága miatt vetekszik a Duna-parti beépítés rendszerében uralkodó legjelentősebb középületünkkel, a Parlamenttel, és azt degradálni látszik. Másik elég komoly hibának róható fel, hogy a Dunára kiugró szárnya elállja a régi korzó visszatelepítésének kifutását az Erzsébet-híd, illetőleg a Petőfi és Március 15. tér felé, ahol mégis van látni- és mondani-valónk még a külföldiek részére is. A kiugró szárnyak vendégszobáiból egyébként lehetetlen egybelátni a budai panorámát. Az épület fegyvermezett emeletorát zavarja a legfelső szintre helyezett, nyugtalan kontúrú, üzemi tartalmú beépítés. Ezt összefogottabban, fegyvermezettebben is ki lehetett volna alakítani.

Az épület homlokzatai külön-külön élvezhetőek, de nem egységesek! A Dunára néző homlokzatok hűen tükrözik ama korszerű építészeti alap-törvényt, hogy a *külső érzékeltesse a belső tartalmat*, az emeletek osztódását. Ezzel szemben a hátsó homlokzatnak függélyes ritmusa inkább valami egyterű üzemet látszik takarni. A külső homlokzat és belső tartalom diszharmoniaja! Ennek az ablakrejtő homlokzattípusnak eredetijét ismerjük az amerikai szaklapokból, de ott is túljutottak ezen az irányzaton. Egy szabadon álló épületet körüljárva kell bírálni, élvezni. Ahogy a Nemzeti Múzeumnak élvezzük minden egyes homlokzatát, összehangolt egységességét. Az építészeti alkotás, ha különállóan épül, csak akkor lesz elfogadható, ha a sarkokon befordulva, egymás után élvezzük a homlokzatok homogén szépségű, léptékazonos sorát. Az épületet nem önálló homlokzatként, hanem térben és időben is összefogottan kell érvényre juttatni. Úgy vélem, hogy itt az építési program is némileg hibáztatandó. De nem egy középület sorsa bukott meg a széthúzó igények és utasítások következtében! Az egyemeletes souvenir-üzletsor emeleti homlokzatának ablakai előtt lépcsősen kiugró kis lamellák mintha valami egyenes vonalú szecessziós tagozódást éreztetnének, amit sem a szerkezet, sem a napsütés elleni beárnyékolás nem indokol. Az épületek újszerű formálása csak akkor értékálló, ha mentes a múltó divattól.

A Martinelli tér

karaktere a régi Városháza provinciálisan nemes barokk homlokzatából, a szervita

templom főhomlokzatából, a tere nem bontó Lajta-ház homlokzatából és a közepén álló Mária-oszlop motívumából tevődött össze. Együttes hatásában a legkedvesebb, legintimebb budapesti terek egyike volt, az új magasba nyúló irodaház és a több szintes garázs-épület építésével azonban egységét megbontották. Már maga az is bizarr gondolat, hogy két ilyen különböző jellegű középületet építettek össze. Mindezekon felül erre a helyre egy nagy befogadóképességű garázst építeni forgalomtechnikai hátrányok miatt is súlyos hiba. A beépítés azt az érzést váltja ki, hogy a műemlékvédelem feladatát itt is sterilen és lehatároltan egy-egy épületre vonatkoztatták.

Egy utca, egy tér, egy város-sziluett is lehet, sőt legyen műemlék! A Martinelli tér beépítésének hátrányait még növelték azzal, hogy a két egymástól nagyon eltérő homlokzat sehogyan sem akar, de nem is tud formai rokonságot éreztetni. Pedig építészeti fogásokkal — lásd például a Stockholm belvárosában épített több szintes garázst — a környező épületekkel kedvezőben azonosuló homlokzatképzésre lett volna lehetőség. Ezért a beépítés-tévedésért elsősorban az építési programot összeállító építetetőt kell elmarasztalni. Sajnos, ilyen melléfogásokkal másutt is találkozunk. Az építési engedélyek kiadása előtt az illetékes hatóságoknak fokozottabb, és a *környezetre kiterjedőbb ellenőrzését* kérjük!

A Vörösmarty téren épült, annak súlypontjában a Kulturális Központ vagy Magyar Zene Háza. A 19 különböző célzatú alvállalat irodáinak, egy nagyobb és egy kisebb zeneteremnek az elhelyezése mind az alaprajz, mind az építészeti-esztétikai fogalmazás vonatkozásában próbára tette a tervezőket. Végül is a meg-

levő műemlékhez történő csatlakoztatás kényes kérdését, s a sokféle, egymástól eltérő igényt egységesen jól összefogott alaprajzi szervezéssel oldották meg. A ház üzemeltetése napi 4—5000 fős látogatottsága ellenére is zökkenő- és torlódásmentes. Enteriőrje — egy-két szecesszió felé hajló belső mennyezeti kiképzéstől (világítótestek zsúfoltsága) eltekintve — időtálló. Inkább a homlokzatok elnagyoltsága ad alkalmat alaposabb kritikára, azok különböző jellege miatt. A térre néző főhomlokzat két alsó szintjének konzolszerű kiugrását a földszinten a közönység megkedvelte. Már a további emeletek kissé unalmas raszterablakozása nem érezteti kulturális felsőbbbségű tartalmát. Ezen az építészeti fogalmazáson ma már túl vagyunk.

A két oldalhomlokzat csak részben követi a főhomlokzat ablakoztás-rendszerét, amennyiben az I. és II. emeleten új motívumokat, vaskos testű, sűrűs műkö, vasbeton lamellasort akasztottak az ablakok elé, már az épület nyers befejezése után. Érződött, hogy gyakorlati indokoltságuk nincs. Sőt, a mögöttük levő irodák egy részét sűrűségükkel annyira beárnyékolják, hogy ott mesterséges világítás mellett dolgoznak. A hibák a tervezők asztalán születtek, vagy talán túl sok volt a „bába”? Kifogás emelhető a főhomlokzat I—II. emeleti kiugrását tartó konzolok, kissé nyers tagoltsága miatt. Ilyen testközeli részleteket az iparművészet finomabb léptékével kellene formázni.

Nem mulasztathatjuk el, hogy egy pár jelentős értékű újabb középületet meg ne említsünk. Ide tartozik a Déli pályaudvar közelében épült Intrazsmas irodaépületnek nemes egyszerűséggel fogalmazott irodaháza. Kár, hogy egyedül „löttyög” a környezetében. Ide számítható a Duna-parti Alumínium Központ nyugodt épülete is. Egyébként az a hatalmas építőmunka, amely fővárosunkban és a vidéken folyik, továbbá méltatást igényel. Ezekre később még szeretnék visszatérni.

Weichinger Károly